

ŠIŠKA 2018

URBANIZMUS PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Vyhne, 26.11.2018



Aktivita je realizovaná v rámci národného projektu

Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku.

Projekt je spolufinancovaný z Kohézneho fondu v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia.

Účelom prezentácie je predstaviť vzťahy a vplyvy medzi prostredím, ktoré vybudoval a stále buduje človek.

Obsahom prezentácie je :

- Teoretické ozrejenie pojmov urbanizmus a životné prostredie
- Základné princípy vývoja urbanizovaného prostredia
- Súčasné trendy v rozvoji území miest a obcí
- Príkladné realizácie v prospech životného prostredia zo Slovenských miest
- Netradičné parky - Inšpiratívne realizácie zo zahraničia.





URBANIZMUS

sa zaoberá rozvojom osídlenia na všetkých úrovniach: od obcí, cez mestá a regióny.

Spojený je predovšetkým s mohutným rozvojom mestských a vidieckych sídiel, teda urbánneho prostredia na účely bývania, produkcie, rekreácie.

Pod pojmom urbanizované prostredie si môžeme predstaviť prakticky všetky stavby, ktoré kedy boli vytvorené pre rôzne účely.

Keď sa výstavba realizuje uvedomelo s uskutočnením plánovaného zámeru a optimálne organizuje funkcie v území, hovoríme o urbanizme.

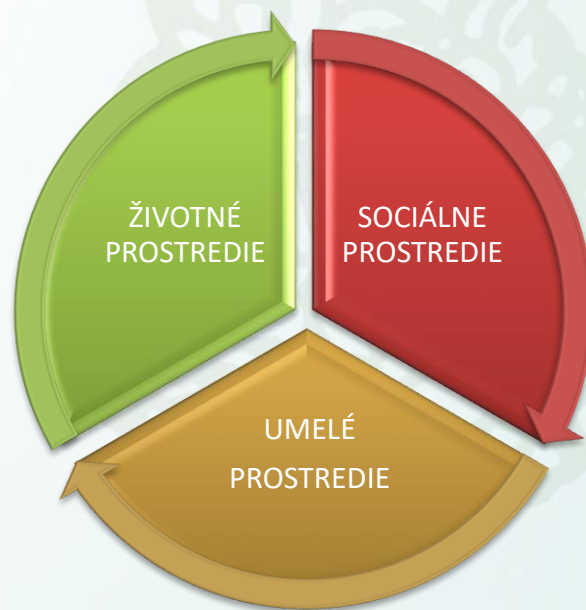


Urbanisti pri navrhovaní rozvoja územia hľadajú optimálne riešenia a skĺbia všetky požiadavky na územie z hľadiska :

životného prostredia - je to predovšetkým rešpektovanie území ochrany prírody, krajiny, flóry, fauny a zložiek životného prostredia. Cieľom je navrhovať také riešenia, ktoré v maximálnej miere zachovávajú cenné neobnoviteľné prírodné zdroje,

sociálneho prostredia - urbanisti berú do úvahy vzťahy medzi ľuďmi, výchovnú, kultúrnu, sociálnu úroveň spoločnosti, spolupracujú so všetkými subjektami, ktorých činnosť vplýva na územie,

umelého prostredia - prehodnocujú existujúce stavebné štruktúry, ako sú obytné, pracovné územia, trasy dopravy, distribučné trasy zásobovania území energiou a podobne.



ÚZEMNÝ PLÁN OBCE/MESTA

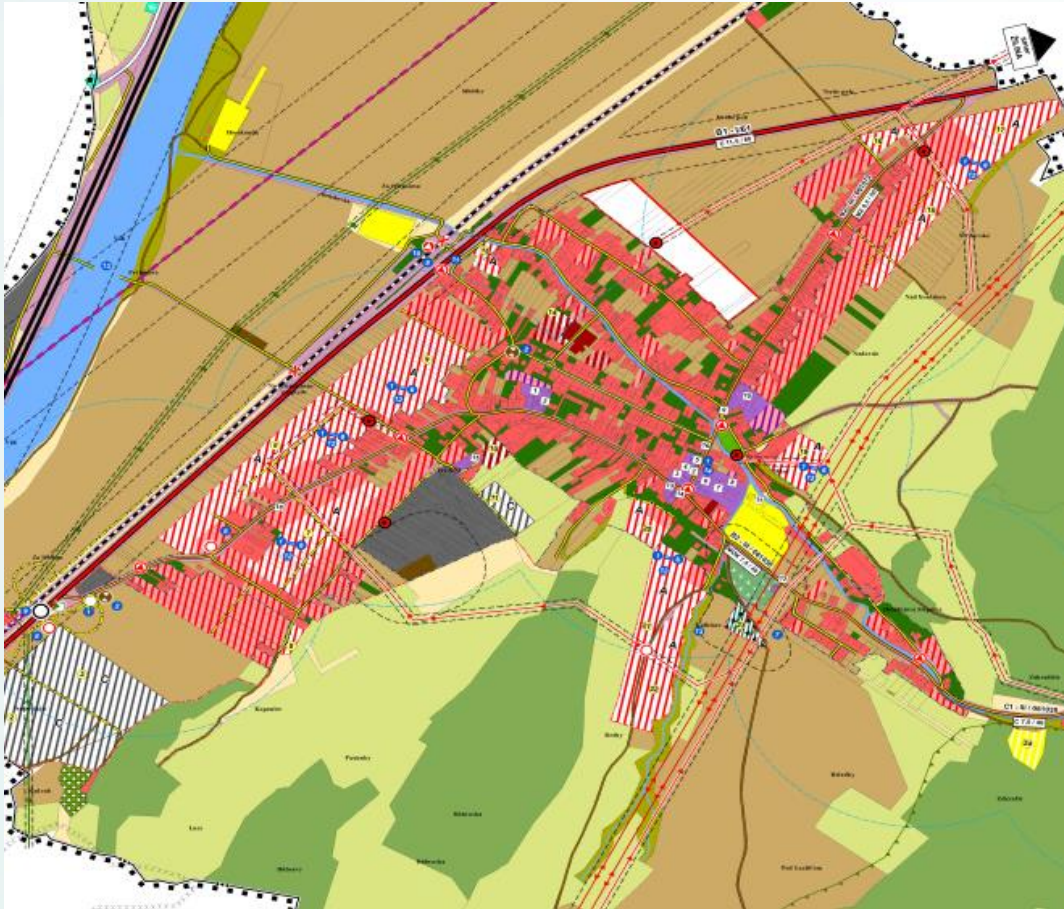
Urbanizmus je zatiaľ vnímaný skôr v polohe územného a priestorového plánovania. Výsledkom tvorby urbanistov sú územnoplánovacie dokumentácie v textovej a grafickej podobe. Zobrazujú rozvoj riešených území v rôznej mierke a podrobnosti. Najvyužívanejším územnoplánovacím dokumentom je ÚZEMNÝ PLÁN OBCE/MESTA. Znázorňuje všetky dôležité javy, ktoré vplývajú na územie obce, združuje všetky rozvojové zámery, ktoré majú nároky na územie a tiež obmedzenia pre výstavbu, ktoré je nutné rešpektovať (ochranné pásma, zosuvné územia, územia s povodňovým rizikom).

Navrhujú kde sa v budúcnosti bude umiestňovať výstavba rodinných, či bytových domov

- kde je naplánovaný priemyselný park, obchody, šport, ...,
- kadiaľ povedie nová trasa kanalizácie, plynovodu, elektrického vedenia, ...,
- kde budú vedené nové komunikácie, diaľnica, železnica, ...
- ktoré stavby alebo budú vyhlásené za verejnoprospešné (môže dôjsť k vyvlastneniu) ako opatrenia vo verejnom záujme.

V záväznej časti určuje regulatívy, podľa ktorých sa bude riadiť ďalšia výstavba.





- Princípy územného plánovania:
- participatívne plánovanie – zapájanie verejnosti
 - trvalá udržateľnosť – premena funkcií nefunkčných plôch
 - zachovanie Génia loci
 - zahusťovanie miest – mesto sa nerozteká do krajiny
 - zväčšenia priestoru pre peších a cyklistov na úkor dopravy
 - uprednostnenie hromadnej dopravy pred individuálnou
 - budovanie podzemných garáží
 - ulice pre všetkých



SÍDLA S HISTORICKOU ŠTRUKTÚROU

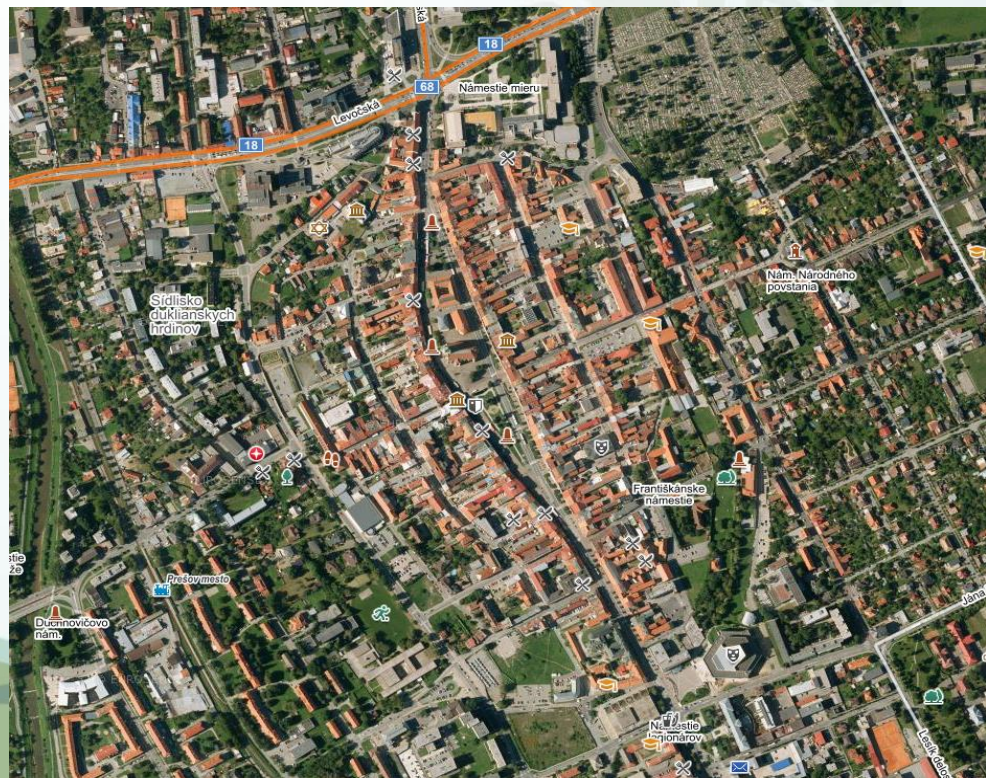
Z historických prameňov vieme, kde vznikali pôvodne sídla:

- pri vodných tokoch s úrodnými nivami, aby bolo kde pestovať plodiny na obživu,
- na návršiach s možnosťou opevniť sa a ubrániť pred nepriateľom,
- na križovatkách obchodných ciest.

Prvé stopy vedomej urbanizácie nachádzame na našom území v období stredoveku. Lokátor (predchodca urbanistu a starostu v jednej osobe) vybral vhodné miesto na usadenie, získal povolenie na vybudovanie príbytkov a na pôdu pre hospodárenie. Najstaršie sídla sú veľmi kompaktné. V ich pôdoryse môžeme jasne definovať verejné priestranstvá, námestia, ulice, nábrežia. Čo je dôležité z nášho pohľadu – sú budované v súlade s prírodou. Obytné domy boli stavané zvyčajne hrebeňom strechy kolmo k verejnému priestranstvu, uličná čiara rešpektovala líniu cesty.

Dvor uzatváralo humno, záhrada so sadom, polia a voľná krajina.

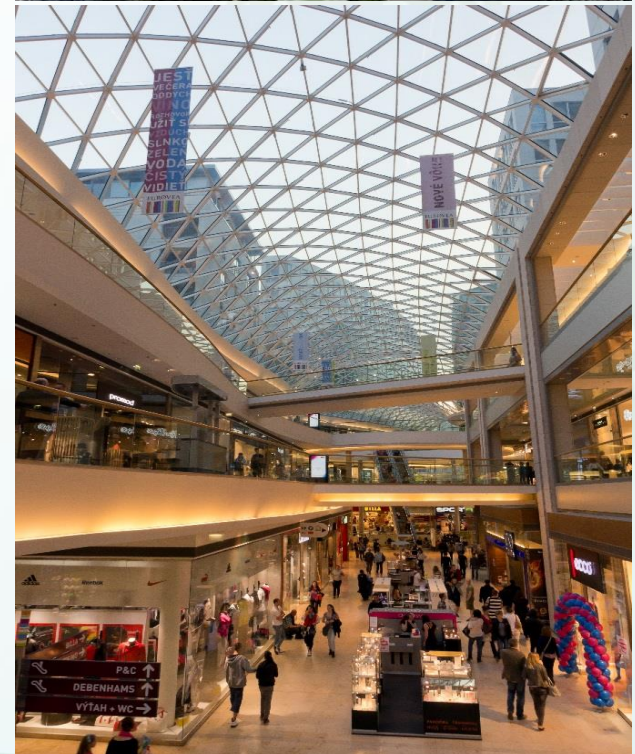
Na obrázku uvádzame pôdorys centra mesta Prešov.



SÍDLA S HISTORICKOU ŠTRUKTÚROU

Z pohľadu na centrálne historické námestie Prešova je možné definovať prečo majú ľudia radi historické centrá. Domy jasne vymedzujú verejné priestranstvo, ktorého mierka umocňuje príjemnú atmosféru pre stretávanie, nakupovanie a relax obyvateľov. V centre sa nachádza chrám, múzeum, radnica. Príťažlivým prvkom je najmä zeleň, ktorá obojstranne lemuje námestie v podobe kvetinových záhonov a stromoradií; a v bohatej miere je zastúpená v centrálnom parku.

Poznatok, že takýto typ priestoru je pre ľudí psychologicky veľmi príťažlivý využívajú v súčasnosti developeri pri výstavbe obchodných centier, ktoré sú vnútorne členené tak, že zachovávajú mierku tradičného uličného priestoru, aby v ľuďoch vzbudzovali pocit útulnosti, komunity, podporujú vnímanie verejného priestoru pre stretávanie.



V 20. storočí bol urbanizmus dôležitým nástrojom spoločenského vývoja. Urbanizácia významne prispela k prosperite štátu, silnej ekonomike a pomerne vyváženej sídelnej štruktúre.

Od 90. rokov 20. storočia je rozvoj málo urbanizovaný a viac živelný. Vznikajú obytné štvrte bez vzťahu k sídlu (mestu/obci), či k okolitej krajine. Kobercová nízkopodlažná zástavba rodinných domov je bytostne závislá na individuálnej doprave, čo spôsobuje problémy v mestách aj na vidieku. Územie je štandardizovane rozparcelované, nevzniká kvalitné pobytové verejné priestranstvo, len prístupové cesty, aby bola výťažnosť, územia čo najvyššia.

Tieto satelity (paneláky na ležato)ležia ešte ďalej od mesta, ďalej od práce, školy, či možnosti nakupovania. Sídlá sa rozrastajú do krajiny.





Prírodné životné prostredie si ľudstvo oddávna menilo svojimi aktivitami tak, aby slúžilo jeho okamžitým, aj dlhodobým potrebám.

Z najnovších hodnotení životného prostredia vyplýva, že spotrebujeme viac prírodných zdrojov, ako naša planéta dokáže vyprodukovať. Dôsledkom je naše poškodené zdravie, oslabené zdravie našej planéty a jej schopnosť produkovať pre nás obnoviteľné zdroje.



Otázka znie:
Aký je urbanizmus pre životné prostredie?

URBANIZMUS A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

SÚČASNÉ TRENDY V URBANIZME A V ÚZEMNOM PLÁNOVANÍ

Udržateľný urbanizmus sa rozumie tvorba vyváženého a esteticky harmonického mestského prostredia, spojená s efektívnym, k životnému prostrediu šetrným zaobchádzaním s energiou a so surovinami nielen počas stavebného procesu, ale aj počas užívateľského cyklu vytvorených mestských priestorov. Udržateľný urbanizmus preto nie je zameraný len na formu, ale aj na proces tvorby a fungovania urbánnych celkov.



MALACKY

Víťazný návrh súťaže na zhotovenie urbanistickej štúdie lokality "Vojenský tábor Malacky"
Peter Droege Liechtenstein Institute For Strategic Development,
Uli Hellweg Stadtbauden, Eduard Balcells Urban Design



Návrh vytvára priestory pre obyvateľov všetkých spoločenských aj vekových kategórií. Prepája prírodné biokoridory s mestským prostredím. Opäť sa tu stretávame s ľudskou mierkou troch hlavných verejných priestorov, ktoré sú vybavené rôznymi prvkami pre aktivity všetkých vekových skupín obyvateľov. Každé priestranstvo má detailne definovaný program a výraznú krajinársku identitu, ktorá zahŕňa miestne

a regionálne druhy rastlín za súčasného zvýšenia biodiverzity.

Najdôležitejšími
znižujú
vzduchu, mestské



mestskými prvkami sú stromy. Čistia vzduch, hlučnosť, vyrovnávajú teplotu a vlhkosť priestory krajšími a odbúrávajú stres.

ZELENÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Účinným nástrojom udržateľného urbanizmu je zelená infraštruktúra, ktorá má multifunkčný charakter a jej hlavnou úlohou je skvalitniť život rôznymi spôsobmi.

Zelená Infraštruktúra môže byť integrálnou časťou urbánneho územia. Vhodne navrhnuté parky, pešie chodníky, zelené strechy a zvislé záhrady, vodné plochy, fontány, dažďové záhrady prispievajú k biodiverzite a k riešeniu klimatickej zmeny (ozdravovanie životného prostredia čistením, zvlhčovaním a ochladzovaním ovzdušia). Zelené plochy v mestách významne zvyšujú kvalitu života miestnych obyvateľov (napr. zníženie prašnosti a hluku, vytváranie priestorov pre rekreáciu).



MESTO TRNAVA

Mesto komplexne postupuje v riešení kvality mestského životného prostredia, pestuje zodpovedný prístup k svojim obyvateľom a uplatňovaní environmentálnej politiky v ochrane, plánovaní a manažmenteestskej krajiny.

Má vypracovanú adaptačnú stratégiu na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy s presne vytypovanými priestormi na riešenie.



Mesto okrem zachovania a obnovy biodiverzity a ekosystémov, posilní aj klimatickú funkciu, pôdoochrannú funkciu, vodoochrannú funkciu, krajnotvornú funkcia ekosystémov a environmentálnu funkciu urbanizovaného prostredia.



MESTO NITRA - KONCEPČNÉ BUDOVANIE ZELENEJ INFRAŠTRUKTÚRY



Dlhodobé koncepčné a komplexné riešenie verejnej zelene v priestoroch mesta a revitalizáciu degradovaných plôch, oživenie prirodzených vodných plôch a aktívnej spolupráci s obyvateľmi mesta, s univerzitami a so záujmovými združeniami prináša Nitre benefity v kvalitnej zelenej infraštruktúre.



MESTO NITRA - KONCEPČNÉ BUDOVANIE ZELENEJ INFRAŠTRUKTÚRY



Revitalizácia vodných plôch, výsadba alejí stromov

Tvorba biotopov spojená s redukciou spevnených plôch v mestskom prostredí je nevyhnutná nielen pre lepšie klimatické pomery v mestách a prepojenie ekosystémov, ale aj pre zvýšenie kvality mestského života. Taktiež prispeje k rozšíreniu druhov a rastu biologickej diverzity aj mimo chránených území.



MESTO ZVOLEN - HOSPODÁRENIE S DAŽĎOVOU VODOU

Problematika nevyváženej mikroklimy sa v zastavaných územiach prejavuje vo výraznej miere. Počas letných tepelných vln môže takáto mikroklimatická situácia viesť k výraznému zhoršeniu zdravotného stavu.

Teplotné výkyvy i negatívne vplyvy urbanizácie na regionálnu klímu možno mierniť veľkoplošným zavádzaním zelených striech a fasád, ako i decentralizovaného vodného hospodárstva, ktoré uchovávaním a výparom zrážkovej a prípadne i úžitkovej vody na pozemkoch podporuje vodné cykly v krajine- jedná sa o dôležitý aspekt trvaloudržateľnosti.



MESTO ZVOLEN

Mesto má vybudovaný systém podzemných rezervoárov na zachytávanie dažďovej vody, aby mohla byť následne využívaná na zavlažovanie alebo ako úžitková voda. Na území mesta boli zriadené tzv. dažďové záhrady, zelené strechy, realizuje sa výsadba nových stromov. Ide o terénne a iné úpravy slúžiace na lepšie využívanie dažďovej vody a pre zmiernenie vplyvu klimatických zmien na území mesta.



MESTO NOVÉ ZÁMKY

Súčinnosť rozvoja zelenej a technickej infraštruktúry Realizáciou vegetačných prvkov prispieva k vytvoreniu poloprírodných až prírodných krajinných štruktúr pre konkrétne územia, kde sú zohľadnené prirodzené špecifiká a ekosystémové funkcie.



MESTO PIEŠŤANY - REVITALIZÁCIA VODNÉHO TOKU DUBOVÁ



Ciele revitalizácie vodného toku:

- Posilnenie prirodzených funkcií toku a tým zlepšenie ekologického stavu rieky v súlade s Rámcovou smernicou o vode 2000/60/EC
- Začlenenie toku do krajiny a jeho prepojenie s mestom a obyvateľmi
- Využitie rekreačného potenciálu rieky
- Rozmiestnenie prvkov zelenej infraštruktúry bude mať zároveň významnú krajnotvornú funkciu a environmentálnu funkciu urbanizovaného prostredia.



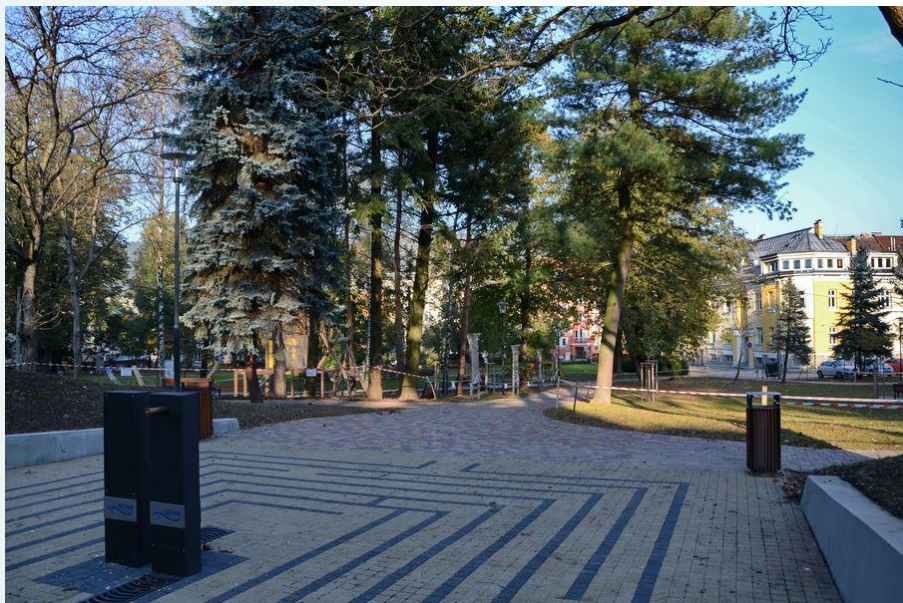
MESTO SPIŠSKÁ BELÁ - OBNOVA RAŠELINÍSK V KATASTRI MESTA

Mesto sa zameralo v minulosti na ťažbou poškodené rašeliniská v katastri mesta Spišská Belá. Zlepšením vodného režimu sa tu opätovne vytvárajú podmienky vhodné na tvorbu rašeliny a tým sa dosahuje významný pozitívny efekt na zmierňovanie dopadov klimatických zmien prostredníctvom ukladania oxidu uhličitého v rašeline. Súčasťou obnovy je aj zvyšovanie biodiverzity a ekosystémov územia a zriadenie oddychovo-vzdelávacieho areálu.



MESTO ŽILINA

Obnova a rozšírenie Sadu na Studničkách v centre Žiliny. Prebehlo odstránenie cestnej komunikácie, boli prestavané chodníky, nové lavičky a šachové stolíky. Pokračovalo sa vegetačnými úpravami, dosadili sa ďalšie stromy a založili sa nové trávniky a trvalkové záhony.



Celkovo bolo vysadených 73 ks stromov a 750 ks kríkov, čím došlo k obnoveniu biodiverzity a ekosystémov v meste. V rámci úprav boli vytvorené aj pobytové trávniky a kvetinové záhony. Popri hlavnom chodníku, v miestach zrušenej cesty boli doplnené lipy. Na svahu pribudol aj celkom nový vegetačný prvok – kvetinová lúka, ktorá vnesie do parku atmosféru krajiny.



VALENCIA, ŠPANIELSKO - RIEŠENIE ZÁPLAV RIEKY TÚRIA



Keď sa v roku 1957 prihnali do Valencie prívalové dažde, rieka Túria sa vyliala z koryta. Niektoré ulice boli päť metrov pod vodou a celé mesto zostalo na niekoľko dní bez pitnej vody a elektriny. Voda ťažko poškodila mnohé stavby a mosty a 81 ľudí na následky povodní zomrelo. Táto ničivá udalosť viedla k rozhodnutiu odkloniť koryto rieky mimo mesta. Staré koryto zrazu poskytlo kilometre voľného priestoru, kde najskôr mesto plánovalo postaviť diaľnicu. Urbanisti ponúkli iný koncept a s mohutnou podporou obyvateľov a architektov vytvorili unikátny, 9 kilometrov dlhý pás záhrad, známych ako Záhrady Turia. Dnes kvôli nim do Valencie cestujú turisti z celého sveta, čo má na mesto priaznivý hospodársky dopad.



VALENCIA, ŠPANIELSKO - PARK TURIA GARDENS NAMIESTO DIAĽNICE



Dokonalý verejný priestor so športoviskami, detskými ihriskami, aj kultúrными a vzdelávacími aktivitami láka bežcov, cyklistov, milovníkov prírody, obyvateľov i návštevníkov. Koryto rieky, ktoré dovtedy mesto rozdeľovalo, teraz oba brehy spája. V záhradách sa nachádza veľké množstvo športovísk, hájov, záhrad, jazierok, fontán a ihrísk. Nachádzajú sa tu významné kultúrne inštitúcie vrátane Opery, Múzea techniky a Oceánie – unikátnych stavieb modernej architektúry.



NEW YORK, PARK HIGH LINE NAMIESTO NADZEMNEJ ŽELEZNICE



Mohutné ocelové konštrukcie starej trate nadzemnej mestskej dráhy na Manhattane, ktorá spájala

štvrte New Yorku nad ulicami vo výške cca 9 metrov.

Po zrušení prevádzky sa pôvodne mali demontovať. Obyvatelia boli proti a po čase vznikol koncept upraviť konštrukciu a vytvoriť park s množstvom verejných priestorov určených na relax a oddych.



NEW YORK, PARK HIGH LINE NAMIESTO NADZEMNEJ ŽELEZNICE

V súčasnosti sa Park pýši vyrastenými stromami, kríkmi či kvitnúcimi kvetmi v dĺžke viac ako 1,6 kilometrov.

Pribudla tiež drevená promenáda a lavičky. Navyše ponúka bezbariérový prístup i pre zdravotne postihnutých ľudí a dôchodcov. Nechýbajú búdky pre vtákov, vyhliadkové plošiny, fontány, terasy na pouličné predstavenia. Oficiálna stránka parku ponúka možnosť prispieť k vysadeniu ďalšej zelene.

Vznik parku zvýšil hodnotu okolitých nemovitostí a podnietil k celkovej revitalizácii územia.



MESTO STUTTGDARD- INTERAKTÍVNY VODNÝ PARK

Rakúske mesto v minulosti viackrát potrápili povodne. Pre lepšie pochopenie prírodných dejov mesto vybudovalo „Prírodný park dobrodružstiev“ s aktivitami pre všetky vekové kategórie. Hracím prvkom je voda, ktorá sa dá rôzne pumpovať, prepravovať, prenášať, využívať na plavbu.....



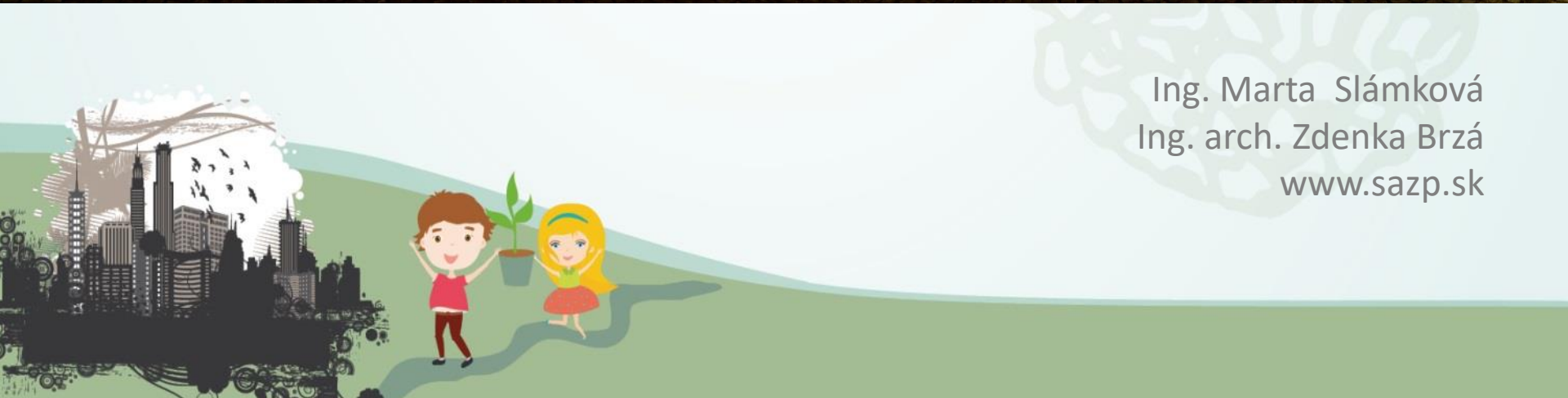
LONDÝN - PRVKY ZELENEJ INFRAŠTRUKTÚRY



V Londýne cítia úctu domácich k zeleni a vidieť, že zeleň spolu s vodou chápu ako intenzívny prvok pre tvorbu mikroklimy.



ĎAKUJEME ZA POZORNOST



Ing. Marta Slámková
Ing. arch. Zdenka Brzá
www.sazp.sk